

Edebiyat Eleştirisi Yazıları: İnsanın Gerçeği Nerededir?

Adem BÖLÜKBAŞI*

Özet

Bu çalışmada Erol Güngör'ün edebiyat eleştirisi mahiyetindeki yazıları ekseninde edebiyata dair görüşleri değerlendirilmiştir. Güngör Türkiye'de modern bir milli kültürün teşekkül etmesi için gereken kültürel sürekliliğin sağlanmasında edebiyatın önemli bir rolü olduğunu ve modern bir Türk edebiyatı kanonunun oluşturulabilmesi için de yaşayan ortak kültür kaynaklarımızdan faydalanılması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca insanımızın ve toplumumuzun gerçeğini aksettirme bakımından da bu şartın sağlanması elzemdir. Ancak edebiyat kamusunda hâkim olan genel eğilimlerin, egzistansiyalizm ve Marksizm gibi gelip geçici ideolojik modalara çok fazla bel bağlaması sebebiyle, Türk insanının ve toplumunun gerçeğinin ifade edilmesi, bu yolla kalıcı ve ortak bir edebiyat tarzının oluşması konusunda son derece karamsardır. Çalışma sonucunda Güngör'ün edebiyat eleştirisi yazılarında ileri sürdüğü görüşlerinin dönemin edebiyat camiasından Kemal Tahir, Sezai Karakoç gibi isimlerle ortak noktaları bulunduğu, *Hisar ve Türk Edebiyatı dergileri* gibi yazılarını neşrettiği dergilerin yayın ilkeleriyle büyük ölçüde örtüşen görüşlere sahip olduğu anlaşılmıştır. Güngör'ün çalışmalarında ifade ettiği bazı görüşler bugün de edebiyatımız için hala ortak endişe sebebi olan hususlardır ancak bu görüşlerdeki en önemli eksiklik Türk edebiyatının kendi iç dinamiklerini ve somut olarak edebi eserleri yeterince tahlil etmeden daha genel planda düşüncelere yer vermiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat Eleştirisi, Erol Güngör, Marksizm, Varoluşçuluk

Abstract

In this study, Erol Güngör's views on literature were evaluated on the axis of his literary criticism. Güngör thinks that literature has an important role in ensuring the cultural continuity required for the formation of a modern national culture in Turkey and that our living common cultural resources should be utilized to create a modern Turkish literature canon. In addition, it is essential to meet this condition in terms of reflecting the facts about our people and society. However, he is extremely pessimistic about expressing the facts about the Turkish people, society and forming a permanent and common literary style. Since the general trends in the literary, public rely too much on temporary ideological fashions such as existentialism and Marxism. As a result of the study, it has been understood that Güngör's views put forward in his literary criticism articles that have common points with names such as Kemal Tahir and Sezai Karakoç. As they have views that largely overlap with the publishing principles of the journals in which he published his articles such as *Hisar* and *Türk Edebiyatı*. Some of the views expressed by Güngör in his works are still a common cause of concern for our literature, however, the most important deficiency in these views is that they include thoughts in a more general plan without adequately analyzing the internal dynamics of Turkish literature and literary works in solid terms.

Keywords: Literary Criticism, Erol Güngör, Marxism, Existentialism

* Doç. Dr., Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fak., abolukbasi@bandirmaedu.tr, ORCID: 0000-0001-9795-6508

Giriş

Edebiyat ne işe yarar? Edebiyatın ve edebiyat eserlerinde işlenen insanın gerçeği nedir, nerededir? Toplumun gerçeğiyle örtüşür mü? Yoksa aslanan insan mıdır burada? Peki toplumsal gerçekliğin kökeninde ne vardır? Türkiye’de de 1960’lı yıllardan bu yana etkili olan toplumcu gerçekçi akımlar edebî eserde toplum gerçeğini yansıtma iddiasındalarken bunu ne derece ifade edebilmişlerdir? Toplumsal ekonomik indirgemeciliğiyle mi tartışmak zorundayız yoksa onu daha geniş bir kültürel ve tarihî iklimle ilişkisi bakımından mı anlamalıyız? Erol Güngör 1960’lardan 1980’lere uzanan süreçte yazdığı yazılarında bu ve bunun gibi bazı soruların cevaplarını vermeye ve edebiyata bir atfı nazar niteliğinde bakış geliştirmeye çalışır. Ancak bu bakış edebiyatı ve edebiyat eleştirisini merkeze alan bir bakış olmaktan ziyade Güngör’ün kültür ve topluma ilişkin genel görüşünün ve Soğuk Savaş şartlarında yürütülen siyasi/ideolojik mücadeleye verdiği entelektüel/fikrî desteğin bir uzantısı niteliğindedir. Nitekim kendisi de yazılarında sık sık bir ‘ilim mensubu’ ve psikolog olarak bu meseleleri ileride daha derinlemesine ele almak istediğini ve tartışmaya daha içeriden biri olarak katılmak istediğini vurgulamaktadır. Ancak şu da bir gerçektir ki çağdaşları olan Kemal Tahir, Sezai Karakoç veya Ahmet Cemal gibi bizzat şair, romancı, edebiyat eleştirmeni, deneme yazarı gibi sıfatlarıyla edebiyat dünyasının içindeki kişilerin derinlikli edebiyat eleştirileri kadar kapsamlı eserler vermemiş olsa bile bu alanda onların görüşleriyle de zaman zaman örtüşen çok isabetli tahlilleri vardır.

Erol Güngör genel olarak sanat ve edebiyat bahsinde Türkiye’de son asırdaki Batılılaşmanın bir sonucu olarak gelişen hümanist, Marksist ve varoluşçu (Güngör egzistansiyalizmin Türk aydını üzerindeki tesirini ‘bunaltı edebiyatı’ olarak da adlandırmaktadır) edebiyat ekollerini tenkit etmektedir. Bu son derece Batı-merkezli ve Türkiye’deki toplumsal karşılığı sınırlı edebiyat biçimlerinin karşısında yerli olmaya çalışan edebiyatçıların da canlı olmaktan ziyade ölü bir nostalji duygusu içeren “gelenekçilik” akımını temsil ettiklerini savunmaktadır. Edebiyat alanındaki bu kısırlık Güngör için son derece önemlidir zira o sanatı ve bilhassa edebiyatı kültürün yeni nesillere aktarılmasındaki en etkili araçlardan biri olarak görmektedir. Edebiyat ortamının o günkü şartlarında yeni nesillerin bir milli kültür ortamında yetişmesini sağlayacak yüksek düzeyde sanat eserlerinin meydana çıkması ve bu yönde çığır açıcı bir yüksek kültürün neşvünema bulması pek mümkün görünmemektedir. Zira böyle bir çığırın açılabilmesi için öncelikle kendi sanatçı ve edebiyatçılarımızın aktarmak istedikleri şeyi “kendi benliklerine sindirmeleri” lazımdır oysaki onlar bu kültüre bir hayli yabancılaşmış durumdadırlar (Güngör, 1997: 103; Şan ve Bölükbaşı: 2002: 34-35).

Edebiyat Eleştirisinin Zemini

Erol Güngör'ün edebiyata dair yazdıklarının daha ölçülü biçimde değerlendirilebilmesi için bu yazıların yazıldığı zaman ve zemin bir başka deyişle tarihsel koşullar doğru anlaşılmalıdır. Güngör'ün edebiyat üzerine yazdığı yazıların hangi dergilerde neşredildiğine bakıldığında *Yol*, *Hisar* ve *Türk Edebiyatı* dergileri çıkmaktadır karşımıza. Bu durum aslında bize dönemin genel ruhunu ve edebiyat alanındaki cepheleşmenin mahiyetini de yansıtmaktadır. *Yol* Dergisi Güngör'ün hocası Mümtaz Turhan önderliğinde 1960'lı yıllarda çıkarılan, siyasi ve kültürel meselelere dair bilimsel bir bakış açısı getirmeyi hedefleyen ve daha ziyade sol-sosyalist çizgiye karşı fikrî mücadeleyi temsil eden bir dergidir. *Yol* dergisi dışındaki yazılarının büyük kısmı aslında Güngör'ün dönemin önde gelen sağ, milliyetçi-muhafazakâr edebiyat dergileri olan *Hisar* ve *Türk Edebiyatı* gibi dergilerde yer alan şiir ve edebiyat eksenli külliyyatın ortasında bir sosyal bilimci olarak bu meselelere bakışını göstermektedir. O dönemin havası içerisinde bakıldığında *Hisar*'ın 1950'lerden 1980'lere uzanan Soğuk Savaş yıllarında milli kültür ve gelenek konusunda daha duyarlı bir edebi ve fikri görüşe sahip olma iddiası vardır: "Türk edebiyatının gelenekle zayıflayan bağını yeniden güçlendirmek, yazdıklarını sanat ve edebiyatseverlere ulaştırmak, edebiyat ortamına seviye getirmek, "kökü mazide olan âti" çizgisinde eserler vermek, sosyalist sanat anlayışına karşı bir sanat hareketi oluşturmak gibi amaçlarla çıkar" (Emiroğlu, 2009:1311). Derginin bu genel görüşü aslında Güngör'ün de içerisinde yer aldığı fikrî geleneğin bir parçasıdır ve Güngör'ün edebiyat eksenli yazıları o dönemlerde dünya ölçeğindeki sosyalist edebiyattan ilhamla 'toplumcu gerçekçi' bir görüş benimseyen yazarlara ve eserlerine bir eleştiri niteliğindedir. Nitekim Güngör de sık sık birçok yorumcu tarafından 'bir geleneğin yazarı' (Sözen, 2009: 77-78) olarak adlandırılmıştır. O bir geleneğin yazarıdır zira genel itibarıyla kültür değişimleri meselesinde olduğu gibi edebiyat alanında da süreklilik içinde değişim, köklerden kopmamak ve kültürel süreklilik vurgusu yapar. Aynı şekilde bugün de hala neşredilmekte olan *Türk Edebiyatı* dergisi 1970'li yıllardan bu yana edebiyata dair daha milli bir bakış açısı sergilemekte ve 1970'li yıllarda bunu yayın ilkeleriyle ilan etmektedir. Derginin kurucusu ve başyazarı Kabaklı:

"Türk edebiyatını en uzak mazisi, uzak ve yakın geçmişi ve bugünü ile yekpare bütün halinde düşündüklerini", "önce kendi ülkelerinde, eski veya çağdaş sanatkarlarının deneyişlerini tanımak zorunda oldukları-

nı”, “milli hazineyi horlayıp sadece Batı malı aktaranların alacalı yeniliklerinin çabuk eskiyeceğini”, “tercüme yazılara yer vereceklerini”, “dilde, yaşayan Türkçeyi esas tutacaklarını”, “uydurma Türkçeyi kullanmak gerektiğini kabul etmediklerini”, “yurdun neresinde bir değer, istidat görürse ona sahip çıkacaklarını”, “ideolojiye, dar görüşlülüğe ve kalıpcılığa karşı olduklarını”, “bütün unsur ve insanların içine alacak şekilde memleketi işleyeceklerini”, “Türk sanat ve kültürünün hiçbir kolunun ölü sayılmayacağını” belirtmektedir. Burada Ahmet Kabaklı'nın milli tarih, milli kültür ve milli idrak üzerinde durduğu görülmektedir” (Bedir, 2015:11-12).

Türk Edebiyatı dergisinin çıkış bildirisi niteliğindeki bu satırlar o dönemde sosyalist eğilimleri güçlü olan toplumcu gerçekçi edebiyata karşı bir milli edebiyat yaklaşımı geliştirmeyi teklif ediyordu.

Hisar'ın şu ilkeleri de hem *Türk Edebiyatı*'nın yukarıda zikredilen çıkış bildirisine hem de Güngör'ün yazılarında dikkat çektiği sanat ve edebiyat anlayışına büyük ölçüde benzemektedir:

- “1. Sanat bağımsız olmalı, yazar kalemini herhangi bir ideolojinin emrine vermemelidir. Sanatçı çevresiyle, içinde yaşadığı toplumun dertleri ve meseleleriyle ilgilenirken peşin hükümlere ve belli kalıplara bağlı kalmamalı, serbest olarak hareket etmelidir.
2. Sanat eseri millî bir karakter taşımalı, bir milletin edebiyatı o milletin ruhunu, mizacını ve özelliklerini yansıtmalıdır.
3. Sanatta yenilik eskiyle bütün bağları koparıp soysuzlaşmak demek değildir; sanatçı eskiyi tekrar etmemeli, fakat eskiden güç ve destek almalıdır.
4. Edebiyatın dili halkın konuştuğu yaşayan Türkçe'dir. Türk dilinin özleşmesine ve sadeleşmesine çalışılmalı, fakat Türkçeleşmiş, halka mal olmuş kelimeler dilden atılmamalı, dil ırkçılığı yapılmamalıdır.” (Aktaran: Çınarlı, 1998: 127-128; *Hisar*, s. 38-39 [Şubat-Mart 1967])

Hisar'ın bu dört maddede özetlenen ilkeleri Güngör'ün de dil ve edebiyat yazılarında sık sık karşımıza çıkan değerlendirmeleriyle örtüşmektedir. Örneğin sanatın belirli bir ideolojinin emrinde olmaması gerektiği fikri Güngör'de sık sık vurgulanmıştır. İdeoloji derken sadece sosyalizmi kastetmemektedir. O, sadece 1960'lı yıllardan sonra yükselen sosyalizme değil aynı zamanda yalnızca milliyetçiliğe veya dine dayalı bir edebiyatı da tam anlamıyla yüksek bir sanat eseri doğurma-

yacağı için eleştirmektedir. Örneğin Sepetçioğlu'nun *Kilit ve Anahtar* adlı romanlarını değerlendirdiği yazısında onun romanlarını Tolstoy'un *Harp ve Sulh*'ünden ziyade Solijenitsin'in *Ağustos 1914* romanına benzeter. Zira Güngör'e göre Tolstoy yarattığı karakterlerle unutulmaz bir eser meydana getirmiştir ve ferdî kaderlere, yani kişilerin kendi trajedilerine odaklanmıştır. Oysaki Solijenitsin bir Rus milliyetçisi olarak ve Sepetçioğlu ise bir Türk milliyetçisi olarak ferdî kaderlerden ziyade milli kadere odaklanmışlardır. Bu değerlendirmesinden de anlaşıldığı üzere Güngör'e göre, ister sosyalizm isterse milliyetçilik olsun sadece ideolojik bakışla yazılan edebiyat eserlerin edebî eser kalitesi nispeten daha düşük olmaktadır çünkü daha en başından sonucu tahmin edilebilen bir durum ortaya çıkmaktadır. Milliyetçi ideolojiyle yazılan romanlardaki aynı durum sosyalist ideolojiye teslim olmuş eserlerde ve sadece Katolikliğin doğrularını işleyen eserlerde de görülmektedir. Örneğin Güngör Tolstoy, Dostoyevski gibi büyük romancıların hepsinin aslında geri planda Hristiyan kültüründen kaynaklanan çatışmaları aksettirdiklerini ancak bunu sadece bir amentünün aktarılması derecesinde doktrin düzeyine indirmedikleri müddetçe başarılı olduklarını belirtmektedir. Büyük yazar inancın değişmez çizgilerini yansıtmak yerine zaman zaman şahsi görüş farklılıklarından kaynaklı iç ıstırapları ve çelişkileri de işler ve bu onun romanını gerçekten edebî esere dönüştürür. İşte bütün bu örnekler, yazarın belirli kültürel, dinî, milli ve fikrî kaynaklardan beslenmesinin doğal olduğunu ama kalemini tamamen belli bir ideolojinin emrine vermesinin onun eserlerinin seviyesini düşüreceğini göstermektedir. Bunun en bariz örnekleri de Sovyetler Döneminin edebiyat eserlerinde görülmektedir:

“Sovyetler Birliği'nde devletin resmî müsaadesi ile basılan romanlara bir göz atmamız yeter sanıyoruz. Bu romanlarda kahramanlar pozitif ve negatif olmak üzere oldukça kesin çizgilerle ayrılmıştır; pozitif kahramanın neler yapacağı, negatif olanların neler yapacakları -esas olarak- bellidir, bu hareketlerin neticeleri de yine değişmez bir şekilde karşımıza çıkar. Pozitif kahraman Sovyet rejiminin resmî damgasını bastığı değerleri temsil eden biridir, onun karşısındakiler ise Marksizm-Leninizmin hoş görmediği davranışları yapan kimselerdir ki, ya ideolojik eğitimleri eksiktir, ya kafalarında eski burjuva döneminin kalıntıları mevcuttur, veya rejim ve halk düşmanlarının maşasındırlar” (Güngör, 1997: 104).

Görüldüğü üzere bireysel kaderlerin ideolojik şartlanmalara bağlandığı bu gibi romanların gerçek birer edebî eser hüviyeti kazanma-

ları imkansızdır zira gerçek karakterlerden ziyade ideolojiye uygun yapay pozitif ya da negatif figürler oluşturmaktadırlar.

Hisarcılar'ın edebiyatın ilkeleri olarak ortaya koyduğu ikinci esas da Güngör'ün edebiyat eleştirisi yazılarıyla örtüşmektedir. Buna göre milletin mizacını yansıtacak milli karakter taşıyan eserler ancak bunu içine sindirmiş sanatçılar tarafından verilebilir. Ancak ne var ki "yerli eser vermek isteyenler, tıpkı marksistler gibi, değerlerden ziyade görüntülerle uğraşmaktadırlar. Milli kültürün motiflerini işlemek isteyen bir yazar, bu kültürün temel prensiplerinin yaşanan hayatla ilgili noktalarını bulmalı, hayatımızın problemleri karşısında milli kültürün verdiği çözüm yollarını tartışmalıdır. Halbuki bizde milli kültürün daha çok "geçmişe hasret duymak" veya geçmişi diriltmek, devam ettirmek gibi sosyolojik manada bir "gelenekçilik" halinde kullanıldığı görülmektedir" (Güngör, 1997: 103). Güngör'e göre donmuş ve hayatın canlılığıyla bağı koparmış bir gelenekçilikten ziyade canlılığını koruyan bir geleneğin hayattaki izlerini sürmektir esas olan. Nitekim İslam'ın aslında Türklerin hayatında bir kor gibi yatmakta olduğunu ifade eden Güngör bu konuda dinin temel teşkil edeceğini savunmaktadır. Zira Batı edebiyatında da benzer şekilde Hıristiyanlık ve onun kültür dünyası yüzyıllar boyunca nasıl ki sanat ve edebiyat eserlerinin muhtevasını belirlemişse bizim medeniyetimiz için de asıl kaynak İslam dinidir.

Sanatta eskiyle bağı tamamen koparılmasını soysuzlaşma olarak tarif eden Hisarcılar gibi Güngör de eskiyle, gelenekle ve dinle bağların koparılmasını köksüzleşme olarak görmektedir. Buna göre ne eskinin kuru kuruya tekrarı demek olan donuk bir gelenekçilik, ne de yüzyılların birikimini terk edip modern dünyanın heveslerine ve gündelik ideolojilere kapılmak ve edebiyat eserini bunların emrine vermek gerçek bir sanat eserinin üretilmesini sağlamaz. Güngör Cumhuriyetin ilk yıllarında Batı hümanizmine ve onun kökleri olan Yunan ve Latin klasiklerine dayanarak edebiyatta yeniliği temin edeceklerini düşünenlerin bu kaynakların bütün evrensel ve insani değerlerin kaynağı olduğu vehmine kapıldıklarını ifade etmektedir. Muhakkak ki Güngör bu varsayımla yapılan tercümeleme faydasını inkâr etmemektedir. "Bugünkü Türk münevverleri bilgilerinin büyük bir kısmını bunlara borçludur" (Güngör, 1996:130) derken bu eserlerin sağladığı aydınlanmayı inkâr etmemektedir. Güngör'ün asıl itirazı gerek tercüme külliyatının tespitinde ve gerekse sanat ve edebiyat çevrelerinde yerli kaynakların (İslam dini ve Türk tarihinin, dilinin ve geleneğinin oluşturduğu) yeterince dikkate alınmamasıdır.

Son olarak, *Hisar* dergisi çevresinin en temel hassasiyetlerinden biri de Türkçe konusundadır. Güngör'ün de paylaştığı bu dil görüşüne göre yirminci yüzyılın başından itibaren devam etmekte olan Türkçe'nin doğal sadeleşme sürecinin dışında aşırıya kaçan yapay sadeleştirme ve dili arılaştırma politikası adı altında halka mal olmuş kelimelerin dilden atılması, halkın konuştuğu yaşayan Türkçe'yi zafaya uğratacaktır. Edebiyatın temel aracı olan dil Güngör'ün üzerinde en çok durduğu meselelerden biridir. Ona göre dil ve onu çevreleyen daha geniş kültür dairesindeki ortaklığın yitirilmesi ideal bir modern edebiyatın oluşmasını da imkânsız hale getirmiştir:

“Şimdi Türkiye’de ortak bir kültür yoktur...Basitçe söyleyecek olursak, Türkiye şimdi Batı kültürüne girememiş, İslâm kültüründe kalamamıştır. Bir medeniyeti ve homojen bir kültürü olmadığı için, edebiyatının da bir kaynağı yoktur. Türkiye’de özellikle uydurma dil cereyanının başlangıcından bu yana meydana getirilmiş edebiyat eserlerinin belirli bir kültür içine yerleştirilmesi, yani “teşhis edilebilmesi” âdetâ imkânsızdır” (Güngör, 1997:101).

Netice itibariyle Güngör'ün 1960'lardan 80'lere uzanan dönemde modern Türk edebiyatı eksenindeki temel teşhisi tıpkı modern milli kültüre dair teşhisinde olduğu gibi son derece karamsardır. Ona göre bu parçalanmış kültürel zeminde modern bir Türk edebiyatının oluşturulması imkanları ve şartları ya yeterince değerlendirilememiş ve zayıf edilmiş ya da yanlış kültür politikaları sebebiyle kasten ortadan kaldırılmıştır. Sonuç itibariyle Güngör yaşadığı dönemde Türk edebiyatının zeminini son derece zayıf olduğunu düşünmektedir. Yıllardır süren Batılılaşma politikalarının ve erken Cumhuriyet döneminin – eksik ve yanlış – hümanizminin neticesinde egzistansiyalizm ve Marksizm gibi dışarıdan ithal akımların peşinde koşan ve yerli kaynakların tamamen saf dışı bırakıldığı, bu akımların etkisinde bir edebiyat kurmaya çalışanları eleştirmektedir.

Egzistansiyalizm Meselesi ve İnsanın Gerçeği

Güngör egzistansiyalizm (varoluşçuluk) eksenindeki edebiyat eleştirisi yazılarında bu felsefe ve edebiyat akımının ikonik isimlerinden biri olan Jean Paul Sartre örneğinde eleştirilerini yoğunlaştırmaktadır. Sartre'in Marksizm ve varoluşçuluk arasında salınıp duran tereddütleri ve

çelişkileri adeta Güngör'ün de tutarsızlıkla itham ettiği Türk aydınının bir benzeri gibidir. Varoluşçuluk, uzun yıllar süren modernleşme süreciyle birlikte ayaklarının altından eski dünyanın bütün temelleri kayan Batılı modern insanın kendisini tamamen boşlukta bulması sonucunda, kendi varoluşunu – doğuştan getirdiği herhangi bir özün var olduğu yanılığına düşmeden – kendisi yaratma iddiasıyla yeni bir insan tipini karşımıza getirmektedir. Yirminci yüzyıl başında Franz Kafka, Virginia Woolf gibi birçok Avrupalı yazarın eserlerinde işlenen bu köksüz, kendini yitirmiş insan tipi yüzyıl dönümünde, yirmiotuz yıl gibi çok kısa bir süre içerisinde geleneksel kır yaşamından kopup kendini büyük metropollerde bulmuş olan Batılı insan tipidir. Dolayısıyla Güngör'ünde ifade ettiği gibi bu tarihsel süreç ve durum;

“Gerek felsefe gerek edebiyat olarak Batı cemiyetinin belirli bir safhasındaki durumu aksettirir... Egzistansiyalist edebiyat, bilhassa roman ve cemiyet hayatı arasındaki sıkı münasebeti bize bir defa daha göstermiş bulunuyor. Aslında Batı'daki bütün sanat ve edebiyat hareketleri, o devrin ilim, fikir, teknik ve politika meseleleriyle yan yana bir gelişme içinde olmuştur. Romantik edebiyat devrinde yazılan eserler bile cemiyetteki temayülleri aksettirmeleri bakımından realist bir karakter taşırlar” (Güngör, 1996: 107).

Güngör meseleyi getirip realizm (gerçekçilik) noktasına taşır çünkü roman gibi modern edebî türlerin temel işlevi, edebiyatın konu aldığı toplumun ve onun içindeki insanın gerçeğini olabildiğince bütünlük içerisinde yansıtabilmesidir. Dolayısıyla Batı romanı da yirminci asırda Kafka ve Sartre gibi birçok romancının eserlerinde görüldüğü üzere modern insanın korkularını, yalnızlığını, ferdî bunalımlarını incelemektedir. Güngör Türkiye'nin Batı'dakine benzer bir sosyal oluşum geçirmediği halde varoluşçuların 'bunaltı edebiyatı'nın bazı heveskar edebiyatçılar ve Marksist yazarlar tarafından benimsenmesini ve bu akımı taklit eden eserler yazılması eğilimini bir kıymet buhranına bağlamaktadır. Demek ki Batı'da gerçekçiliğin bir gereği olarak Batılı insanın gerçeğini konu edinen varoluşçu edebiyat, Türkiye'de ise aydın kesimin kendi kıymet buhranının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre toplumun ve insanın gerçeğini yansıtmayan yapay edebiyat eserleri ortaya çıkmaktadır. Oysaki Batı'da o insanların yaşadığı savaş, salgın, büyük ekonomik ve sosyal krizler gibi devasa gelişmeler o romancıları ve o romanları ortaya çıkarmıştır. Güngör'ün çağdaşı Karakoç'un da ifade ettiği üzere: “Sartre'ı Sartre yapan, Camus'yü Camus yapan, kendi

iç imkânlarının yanı sıra çağın şartlarıdır. Birinci Dünya Savaşında, varlıklarını kavrayan bu nesil, İkinci Dünya Savaşında, kendi var veya yok oluşlarını gözle görmek, elle tutmak durumuna getirildiler” (Karakoç, 2007:123). Karakoç Avrupa’daki şartlara göre ortaya çıkan ve insanın gerçeğini aktarmaya çalışan edebiyat akımlarının bizim edebiyat dünyamızda nasıl sadece bir moda şeklinde ortaya çıktığını ve taklit edildiğini anlatırken 1966 yılında şu satırları yazıyordu:

“İkinci Dünya Savaşının getirdiği açlık ve sefalet, bütün ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de edebiyatı bu alana kaydırmıştı. Avrupa ülkeleri doğrudan doğruya savaşa dokunmuş olduklarından, açlık ve sefaletin gerisinde duranı görüyorlardı. Bunun için roman hemen bu alanın ötesine geçiyordu. Sartre’ın “Hürriyet Yollarında”sında olduğu gibi. Savaş, ölüm, korku, yurt, devlet, insan anlamları günlük kaygıların ve sefaletin üstüne çıkıyor. Klasik edebiyatta da bu böyledir. Bunun da en iyi örneği Harp ve Sulh’tur. Ama savaş ortadan kalkınca, Batıda, edebiyat ve romanda büyük bir değişme oldu. “Yeni roman” akımı bir nekahet dönemi akımıdır. Bizse savaşa girmedik; savaşın sadece sefaletini tattık. Sol edebiyat kadrosu sefaleti bir savaşmış gibi konu edindi. Savaşın sonra, hikâye ve şiir, kendilerini bu psikolojiden çekip kurtardı. Ama, romanda, bir vadiye gidildi mi o vadiden çıkmak çok zordur. Hele bile bile o vadiye bırakmak isteyenlerin elindeyse. Bugünse daha güçleşti. Sosyalizm modalaştı da ondan. Böylece hikayemiz hürriyetine kavuştuysa da romanımızın tutsaklığı devam ediyor” (Karakoç, 2007: 60-61).

Karakoç’un bu tespitleri Güngör’ün fikirleriyle büyük bir benzerlik taşımaktadır. Güngör’ün de ifade ettiği üzere bizim kendi tarihimizde yirminci yüzyıl başında yaşadığımız aralıksız savaşlar halkta bir kıymet buhranından ziyade sosyal ve ekonomik sefaleti ortaya çıkarmış tam aksine aydın kesimlerde ise bir kıymet buhranına yol açmıştır. Oysaki bunaltı edebiyatı adını verdiği romanlar çok daha ferdi buhranlarla meşgul olmaktadır. Bu noktada Güngör’ün eleştirdiği isim ve eserlerin hangileri olduğunu açıkça belirtmeden böyle genel değerlendirmeler yapması önemli bir eksikliklerdir. Ancak yazarlar açısından toplumumuzun ve insanımızın gerçeğini yansıtanın en temel sorumluluk olduğuna işaret etmesi önemlidir. Ona göre edebiyatta da egzistansiyalizm dar bir aydın çevrenin uluslararası edebiyat camiasını takip etmek, onlardan geri kalmamak adına takıntı haline getirdiği bir modadan ibarettir. Oysaki uzun süren savaşlar neticesinde kendi kıymetler manzumesinden hiçbir şey kaybetmeyen buna karşın sa-

dece yoksulluk ve zorluklarla mücadele eden Türk milletinin ihtiyacı olan şey Avrupa'nın bunaltı edebiyatı değil tam aksine onun bilim ve teknikteki ilerlemesidir. Oysaki heveskar edebiyatçılar bu medeniyetin posa diye dışarı attığı atıklarını toplamakla meşguldürler. Kaldı ki Güngör'e göre materyalizmin, insanın kendini huzurlu ve güven içinde hissetmesini sağlayan değerleri yıkması sonucunda insan dramı ortaya çıkmış ve bu dram egzistansiyalizmin konusu olmuştur. Buna karşılık ülkemizde o dönemin insanı açısından materyalizmin bu derece bir nüfuzundan bahsedebilmek mümkün değildir.

Bu hususta Kemal Tahir de edebiyat notlarında varoluşçuluğu ve bu felsefi ve edebi akımın eserlerini enine boyuna incelemiş ve bu akımın Türkiye'deki romana etkisine dair benzer eleştiriler getirmiştir. Ona göre varoluşçu edebiyat belli bir inanç, felsefe ve dünya görüşünün mahsulüdür ve kendi toplumsal şartları içerisinde son derece başarılı eserlerin verilmesini sağlamıştır. Oysaki "Türkiye Batıya hiç benzemeyen bir toplumdur. Anadolu Türk insanının tarihi, Batı insanı tarihini geçtiği aşamalara uğramamıştır. Bu sebepten insanlarımızın olaylar karşısındaki davranışları, duygularını meydana vuruşları Batı insaninkine hiç benzemez. Bu açıdan bakılırsa, Türk romanının gerek iç gerek biçim bakımından köklü özellikler göstermesi şarttır. Bu da bizi kopyacılıktan hızla kurtulmağa, batılı örnekleri Türk sanatına doğru aşmağa zorlar" (Tahir, 1989: 108). Tahir'in sık sık vurguladığı üzere o romanlarında tek insanın dramını ele almaya gayret eder. "Roman anlayışım tek insanın dramına dayanır. Tek insanın dramını inceleyip derinleştirdikçe de insanoglunun tükenmezliğine, inancım artmıştır" (Tahir, 1989:69) diyen Tahir özel olarak da Türk insanının kendi toplumsal şartlarına eğilmektedir. Onun romanlarında Türkiye'deki sol edebiyatın toplumcu gerçekçiliğinin ötesinde kendi içinde yaşadığı toplumla yaptığı hesaplaşmaların iç dünyasındaki yansımaları ele alınmaya çalışılır. Ona göre gerçek Türk insanının gerçeğidir ve bu gerçeğe erişerek onu edebi dille aktarabilmek için üstünkörü bir toplumcu gerçekçilik yeterli değildir. O yüzden eşkiyadan kahraman yaratmaya çalışan ve eşkiyaya toprak reformu yaptırmaya çalışan dönemin sosyalist eğilimli yazarları gerçekçilik bakımından zayıf kalmışlardır Tahir'e göre (Tahir, 1989:178-179).

Zira insanın gerçeğini aramak ancak kendi topraklarımızda yaşayan, kentlisiyle köylüsüyle, kadını erkeği yoksulu ve zenginiyle, kanlı canlı Türk insanının gerçeğini kavramakla mümkündür. Aksi takdirde soyut ve tarih dışı bir yapay varlığın bunalımlarından öteye gitmeyecektir anlatılanlar. O yüzden "Bunalımı anlatırken Türk yazarları için, Fransız Egzistansiyalizminin kötü kopyası olmak başka, Türk insanı-

nın- belli bir çevrede yaşayan belli bir Türk insanının- bunalımını anlatmak başkadır” (Tahir, 1989:202) der Kemal Tahir ve bu tespitleriyle aslında Güngör’ün “bunaltı edebiyatı” modasına dair eleştirilerine çok yakın bir eleştiri yapmaktadır. Baykan Sezer’e göre de Kemal Tahir Türk insanının gerçeğini ararken hem derinlemesine tarihe bakmakta hem de santimentalist bir şekilde değil bir romancı gözüyle serinkanlı ve sağlam tahliller yapmak için uğraşmaktadır: “Kemal Tahir’in Anadolu Türk insanına verdiği değer, bir duygusallık ürünü değil Anadolu Türk insanının Doğu-Batı çatışmasında son yedi yüzyıldır oynadığı rol yüzündendir” ([Sezer, Önsöz] Tahir, 1989: 24). Yine Tahir’in edebiyatın hangi zeminde yükselebileceğine dair şu tespitleri de Erol Güngör’ün edebiyatın genel çerçevesine ve zeminine dair temel ilkeleriyle örtüşmektedir: “Biz Türk sanatçılar, üç şeye şiddetle muhtacız: Kültüre, sağlam bir dünya görüşüne, bu görüşün ışığında Türkiye’yle Türk insanını – Osmanlılıktan bugüne kadar- kendimizce anlamağa, tanımağa...” (Tahir, 1989:52). Güngör de edebiyatın ancak sürekliliğini ve canlılığını yitirmemiş bir kültürel zemin üzerinde yükselebileceğini vurguluyordu. Bu kültürü tamamen yok sayan, egzistansiyalizm ve Marksizm gibi güncel edebî modalar dışında, bu ülkeye özgü bir edebiyat tarzı üzerinde kafa yormayanları da kültürü sadece ölü bir gelenek olarak gören sözde gelenekçileri de eleştirmekteydi. Bu yönüyle Tahir’in ve Güngör’ün edebiyatta yerlilik arayışlarını vazgeçilmez bir çıkar yol olarak gördükleri söylenebilir. Nihayetinde şöyle der Kemal Tahir: “Ben romanlarımı, Batılı efendiye: “Efendimiz, bunalımdasınız! Alınız, bununla biraz avununuz, eğleniniz! diye yazmıyorum” (Tahir, 1989:14).

Sonuç olarak Güngör edebiyatla hayat arasındaki irtibatın sağlanabilmesi bakımından insanın gerçeğinin tarih ve kültüre bakmadan anlaşılamayacağı, Türk insanının gerçeğinin de gelip geçici edebiyat akımlarının modalarına sıkıştırılamayacağı vurgusunu yapmaktadır. Kendisiyle çağdaş olan Sezai Karakoç gibi şairlerin ve Kemal Tahir gibi romancıların da aynı zamanda birer edebiyat eleştirmeni olarak benzer tespitleri yapmış olmaları Güngör’ün bir sosyal bilimci olarak, her ne kadar edebiyata dışardan bakan ve daha genel tahliller yapan biri olsa da bu bahislerde isabetli görüşlere ulaştığı fikrini güçlendirmektedir.

Marksizm ve Gündümlü Edebiyat

Güngör’ün egzistansiyalizm kadar üzerinde durduğu diğer bir bahis de Türk edebiyatındaki Marksizm modası ve bunun yol açtığı güdümlü-

lü edebiyat tarzıdır. Güngör 1960'lı yıllarda Marksist görüşlere angaje olmuş sanat ve edebiyat çevrelerinin edebiyat eserlerinde sosyalist ideolojinin güdümünde olduklarını iddia etmektedir:

“Yine ilerencilik ve modernliğin yaldızlı etiketini taşımakla birlikte bu modernizmi çok belirli bir şekilde yorumlayan ikinci taklid hareketi ise marksist edebiyat cereyanıdır. Tıpkı egzistansiyalizm gibi Marksizm de Batı’da belli bir fikir ortamında gelişmişti. Batı’da bu cereyanın gerek fikir, gerek edebiyat olarak kıymetli örnekleri bulunduğu halde Türkiye’de marksist edebiyat zengin düşmanlığı, cinsi serbestlik, savaş ve ordu aleyhtarlığı, din düşmanlığı gibi doğrudan doğruya Marksizm’in ayırdedici özelliği olmayan ilkel temalar etrafında kalmıştır. Marksistlerimizin pek büyük çoğunluğu birer “kötü komünist” olmaktan kurtulamamışlardır. Batı’dan aktarılmaya çalışılan hümanizm ise yine bir grup marksist ile bir grup klasik çağ hayranı arasında hem şeklini, hem muhtevasını kaybetmiş bulunuyor. Birinciler insanlık idealine ulaşmanın insanların yarısını boğazlatmakla gerçekleşeceğine inanıyorlar, İkinciler ise klasik çağ Yunan mitolojisinin evrensel beşerî değerlerin gerçek kaynağı olduğunu düşünüyorlar” (Güngör, 1997:102)

Esasında Sovyetler Birliği ve onun hakimiyet alanındaki Doğu Bloku ülkelerinin Soğuk Savaş’taki durumu düşünüldüğünde bu ülkelerde edebiyat ve sanatın belirli bir ideolojinin amaçlarının uzantısı olarak görüldüğü bilinmektedir. Toplumcu gerçekçiliğin kökenlerini irdelediği *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları* adlı kitabında Ahmet Oktay’ın da belirttiği gibi SSCB’nin düzenlediği Yazarlar Birliği Kongresi’nde “Jdanov, yazarların doğrudan doğruya rejimin “inşa”sına katılmalarını ister... Ülke şantiye olduğuna göre yazın da şantiyeyi yansıtmalıdır” (Oktay, 1986: 111). Sovyetler’de adeta resmî ideolojinin yazarı olarak ‘görev yapan’ ve bir nevi kültür komiserliğini üstlenen Jdanov ve benzeri isimler edebiyat üzerindeki kontrollerini hep korumuşlardır. Üstelik bu kontrolün diğer tarafında da yazarların kendilerinin de bu kontrolü otokontrol ve otosansür olarak içselleştirdikleri görülmektedir. Öyle ki Parti’nin görüşlerinden en ufak ayrılma büyük bir sapma ve ihanet olarak görülmektedir. Bu hem siyasi-ideolojik olarak böyledir hem de gerçekten edebiyatın görevinin iktisadi altyapının uzantısı olarak çalışmak ve burjuva değerlerini ifşa etmek olduğuna inanılmaktadır: “Devlet, Rusya’da olduğu gibi sanat ve edebiyatı, iktisadî kalkınmanın bir vasıtası olarak kullanmak ister ve kültür hayatı sadece traktörün faziletinden bahseden şiirlere veya kolhoz hayatını

öven romanlara inhisar eder” (Güngör, 1986: 129). Bu edebiyat politikasına uymayan veya partinin kendi edebiyat derneklerine mensup olmadan bireysel çalışmalar yapmak isteyen Brodski veya Pasternak gibi isimlerin yaşadığı acı tecrübeler Sovyetler’in bu konudaki politikasını ortaya koymaktadır (Güngör, 1996: 116).

Güngör’e göre 1960’lı yılların Türkiye’sinde de Marksist edebiyat görüşünü savunan sanat ve edebiyat çevreleri toplumsal gerçekliği bu minvalde yorumlamaktadırlar. Bu yoruma göre sosyal gerçeklik yalnızca insanlar arasındaki maddî eşitsizlikler ve çatışmalarla sınırlıdır ve toplumcu gerçekçi yaklaşım da insanın gerçeğini sadece bununla sınırlamaktadır. Buna göre örneğin iki insan arasındaki tutkulu aşk hikayesi sosyal bir gerçeklik değil iken patronla işçi arasındaki çatışma sosyal gerçekliğin ta kendisidir. Güngör hem edebiyat eserinin belirli bir ideolojinin uzantısı ve propagandacısı haline getirilmesini hem de insanın gerçeğinin bu kadar sınırlı ve dar bir çerçevede ele alınmasını eleştirmektedir. Erol Güngör cemiyet hayatının pek tabii ki yalnızca sömürme/sömürülme, ezme/ezilme ilişkilerinden ibaret olmadığını ve dolayısıyla sosyal hayatın gerçeklikleri de yalnızca birtakım ideolojik çatışma şablonlarına indirgenmeyecek kadar karmaşık olduğunu ifade etmektedir. Oysaki Marksizm ve sosyalizm etkisindeki veya kontrolündeki güdümlü edebiyatta insan gerçekliği sadece tek boyutludur. Güngör “bugünkü Rusya’nın kültür bakımından yegâne varlığı, siyasi sebeplerle muhafaza edilen eski bale sanatı ve bir de eski edebiyat geleneğini gizlice devam ettiren üç-beş yazardan ibarettir” (Güngör, 1986:126) derken bugün Rus edebiyatının geçmişin kaynaklarından koparıldığını belirtmektedir. Fakat Rusya’nın asıl edebi kaynakları ve zenginlikleri sosyalizm öncesi ürettikleri ve bugün o eski geleneği devam ettirenlerdir. Tıpkı Türkiye’de yaşanan kültür devrimlerinin yarattığı etki gibi Sovyet Rusya’da da sosyalist devrim sanat ve edebiyat alanında büyük bir kopuş yaratmıştır. Bu durum Güngör’e göre edebiyatın kültürel zemini üzerinde her iki ülkede de tahrip edici bir etki oluşturmuştur.

İşte bu yüzden Güngör gerek Doğu Bloku ülkelerindeki ve gerekse Türkiye’deki sosyalistlerin sosyal gerçeklikten anladığı şeyin aslında sosyalist gerçeklikten ibaret olduğunu iddia etmektedir. Onların insanın gerçekliğinin yerine koyduğu bu sosyalist realizm totaliter bir devletin resmî ideolojisinden başkası değildir. Marksizmin Ortodoks yorumlarını takip eden ve yirminci yüzyılda neo-Marksist nitelikteki Ortodoks Marksizm eleştirilerini pek fazla dikkate almadan vülger ve dogmatik bir Marksizm tanımına bağlı kalan bu resmî ideolojiye göre egemen sınıfın diğerlerini sömürmesini ve ezmesini ve bunun toplumda yarattığı çatışmaları konu alan eserlerin dışındaki bütün ger-

çeklikler sözde-gerçekliklerdir. Bu durum resmî ideolojinin gerçeklik (hakikat) üzerindeki tekeli göstermektedir. Böyle durumlarda siyasi rejim hakikat üzerinde bir tekel oluşturmakta ve kendine özgü bir hakikat rejimi yaratmaktadır. Nitekim SSCB'deki sosyalist rejimin uzun yıllar resmi yayın organı olan *Pravda*'nın (anlamı hakikat) ifade ettiği gerçekliği tekelleştirme çabası dikkate değerdir. Rejim, SSCB ve onun güdümündeki ülkelerde kültürel komiserlik vasıtasıyla bunu edebiyatta da yapmaya çalışmıştır. Böylece hem basın yayın faaliyetleri hem de edebiyat ve sanat faaliyetleri belirli bir ideolojinin kontrolüne alınmıştır. Bunun dışındaki her edebî akım, tür, form veya içerik ana istikametten sapma olarak görülmüştür. Buna göre lirik bir şiir yeterince değerli değildir ya da romantizm akımı rejimin hedeflerine hizmet etmediği için geçersizdir ve insanın ve toplumun gerçekliğini ifade etmemektedir. Bu durum Rus edebiyatının yirminci yüzyılda yetiştirdiği Pasternak ve Solijenitsin gibi dünya çapındaki romancılarına türlü eziyetler yapılmasına ve adeta ülkedeki edebiyat aleminden aforoz edilmelerine yol açmıştır. Ancak bu durum onların dünya çapında üne kavuşmalarına engel olmamış ve insanın evrensel ölçekteki gerçeklerini ifade etmedeki edebî başarılarını gölgelememiştir.

Güngör'ün edebiyat eleştirilerinde yalnızca Türkiye özelinde ve Türkiye edebiyat kamusunu ilgilendiren bir tartışmadan ziyade bütün dünyaya hâkim olan iki kutuplu gerçekliğin bir tarafında yer aldığı ve tartışmayı daha geniş bir perspektifte buradan yürüttüğü anlaşılmaktadır. Bir yanda Güngör'ün hür dünya olarak adlandırdığı Batı Bloku diğer yanda ise totaliter sosyalist blok Güngör için bu tartışmanın taraflarıdır ve o sadece Türkiye'deki Marksizm etkisindeki edebiyatçıları değil asıl olarak SSCB eksenli güdümlü sosyalist edebiyat anlayışının eleştirmektedir. Bu bakımdan da edebiyat eleştirilerini dünya edebiyat kanonunu kurma bakımından en önemli ödül olan Nobel Ödülü tartışmaları etrafında yürütmesi son derece dikkat çekicidir. Sartre'a verilen Nobel Ödülü ve onun bu ödülü burjuva değerlerine hizmet eden yazarlara verildiği iddiasıyla reddetmesi Güngör'e göre bu ödülün verilmesi hadisesinin Sartre tarafından bir propaganda aracı olarak kullanıldığını göstermektedir. Hem Batı'nın kendi içinden bazı entelektüeller hem de Güngör Sartre'ın hür dünyanın değerlerine Marksizm adına ihanet ettiğini düşünmektedirler. Görüldüğü üzere Güngör'ün eleştirilerinde edebiyat aleminin Soğuk Savaş dönemine özgü tartışmaları başat çerçeveyi oluşturmaktadır ve onun edebiyat eleştirisi bu uluslararası bağlamdan ayrı düşünülemez. Son kertede edebiyatın gerek dünyada ve gerekse Türkiye'de belirli baskıcı ideolojilerin emrine sunulmasını reddeden ve bunun edebî eserin kıymetini düşürdüğünü

ifade eden bu eleştiriler hem milli ölçekte hem de uluslararası ölçekte geçerli, seçkin bir edebiyat kamusu tarafından kabul edilmiş ortak bir edebiyat kanonu arayışının da bir tezahürüdür. Nitekim Güngör kütüphanecilik üzerine yazdığı bir yazıda müşterek kültürel birikimin oluşmasına hizmet edecek ortak bir kitaplığımızın olmamasından yakınmakta ve bunun bugünkü nesiller için büyük bir eksiklik olduğunu düşünmektedir (Güngör, 1996: 217-218). Gelip geçici modalara ve ideolojilere dayanan bir edebiyat kalıcı ve ortak kültür zemininin oluşmasının önündeki en büyük engeldir, Güngör'ün Marksizm güdümündeki bir edebiyat yönelimine itirazı da tam olarak bu sebeptedir.

Sonuç

Erol Güngör 1960'lı yılların Türkiye'sinde edebiyat camiasında yaşanan yeni arayışları ve sorunları kendi tabiriyle bir sosyal ilim mensubu, bir psikolog olarak gözlemlemiş ve buna dair yazılarıyla tartışmaya katılmıştır. Elbette Güngör'ün eleştirisindeki en önemli eksiklik bu tahlillerini somut edebi eserler üzerinden yapmak yerine sadece o dönemin edebi yönelimlerine dair genel bir görüş olarak yansıtmasıdır. Diğer yandan dönemin ruhuna uygun olarak Güngör Türkiye'de ABD ve Avrupa sağ merkezli anti-komünist propagandayı pek fazla sorgulamamaktadır. Ona göre Türkiye'deki egzistansiyalist veya Marksist edebiyat görüşü etkisindeki yazarlar Batı'nın yani 'hür dünya'nın değil Sovyetlerin peyki konumundaki 'demir perde' ülkelerinin etkisindedir. Güngör'ün bu görüşü onları Türkiye'deki inkılapçı ve hümanist kültür politikalarını yapan kadroların devamı olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de fikir, sanat, edebiyat ve siyaset alanındaki cepheleşmede milliyetçi-muhafazakâr sağ görüş mensuplarının bir yanda, Erken Cumhuriyet dönemindeki inkılapçı-hümanist kadroların uzantısı niteliğindeki sol-sosyalist çevrelerin de diğer yanda oldukları bir gerçektir. Bu cepheleşmenin de etkisiyle Güngör karşı taraf olarak gördüğü edebiyat çevrelerini biraz da toptancı bir bakış açısıyla mahkûm etmeye eğilimlidir diyebiliriz. Ayrıca Güngör tartışmayı daha uluslararası bir düzlemde yürütmekte, Nobel Ödülü tartışmaları, Avrupalı entelektüellerin sosyalist ülkelerdeki edebiyat kültür ve sanat politikaları konusundaki yorumları, Sovyet Rusya'nın kendi içerisinde yaşanan güdümlü kültür politikalarının sonuçları gibi sorunlar ekseninde konuşmaktadır. Oysaki Türk edebiyatının kendi iç dinamiklerine dayanan sorunlarına pek fazla değinmemekte ve ülke içinde yaşanan edebi arayışları sadece ve sadece dışarıdaki birtakım ideolojik, felsefi ve edebi akımların (Marksizm,

egzistansiyalizm vb.) neticesi olarak ele almaktadır. Bu durum yerli kültür ve edebiyat arayışı içinde olan bir isim için önemli bir eksiklik-tir. Esasında o dönemde bahsi geçen akımlardan da etkilenecek edebi eserler veren ve fakat sürekli hem farklı edebi akımları eleştiren, eksikliklerini anlamaya çalışan, kendi romanı, Batı romanı ve Türk insanının gerçeğini aramak konusunda sorgulayıcı olan birçok yazar vardır. Nitekim yazıda bahsi geçen Sezai Karakoç, Kemal Tahir gibi isimlerin de görüşlerinin aslında Güngör'ün endişeleriyle ortak noktalara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Güngör'ün edebiyat camiasına nispeten daha mesafeli olmasından ve hocası Mümtaz Turhan'ın da etkisiyle edebiyat konusunda çekinceleri olan bir sosyal bilimci olmasından kaynaklanmıştır.

Kaynakça

- Bedir, A. C. (2015). "Türk Edebiyatı" Dergisi Hakkında Bir Değerlendirme Çalışması (1-86. Sayı), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Çınarlı, M. (1998). Hisar. *İslam Ansiklopedisi 18. Cilt*. Ankara: TDV Yayınları, 127-128.
- Emiroğlu, Ö. (2009). Kaynağını Gelenekten Alan Hisarlılar. *Turkish Studies: International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 4/1-II, 1309-1331.
- Güngör, E. (1986). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (1996). *Sosyal Meseleler ve Aydınlar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (1997). *İslâmın Bugünkü Meseleleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güngör, E. (1995). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Karakoç S. (2007). *Edebiyat Yazıları II: Dişimizin Zarı*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Oktay, A. (1986). *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*. İstanbul: B/F/S Bilim Felsefe Sanat Yayınları.
- Sözen, E. (2009). "Bir Geleneğin Yazarı: Erol Güngör". *Kültür Ocağında Bir Müttefekkir Erol Güngör* (Ed. A. Bölükbaşı ve M. F. Karakaya), İstanbul: Kocav Yayınları, 77-83.
- Şan M. K. ve Bölükbaşı A. (2022). Din ve Toplumsal Değişmeler Ekseninde Türk Modernleşmesinin Eleştirisi. *Bu Ülke'nin Meselelerine Dair: Bir Erol Güngör Kitabı* (Ed. M. Kemal Şan), İstanbul: Tezkire Yayınları. 19-64.
- Tahir, K. (1989). *Notlar/Sanat Edebiyat 1*. İstanbul: Bağlam Yayınları.